

Yeni Türkiye (1908 devriminin ardından)

Aşağıdaki metin Marxist.org'daki Fransızca'sından Şule Ünsaldı tarafından Sendika.Org için çevrilmiştir ve ilk olarak Sendika.Org'da yayımlanmıştır.

“Jön Türkler” güçlerinin doruk noktasına ulaştılar. Başkanlığını da yaptıkları Parlamentoda çoğunluğa sahipler. Sultan, Avrupa diplomasisinin de öpücüklerine boğmak istediği eski asilerin boynuna sarılıyor...

Paris'te yaşayan bir göçmen olan ve illegal bir gazetenin redaktörlüğünü yapan Ahmet Rıza'nın, Türk halkını İstanbul zulmüne karşı korumak için Birinci Uluslararası Hague Konferansı'na yönelmesinden bu yana çok uzun yıllar geçmiş olacak? Türk göçmen hiçbir güvencesi olmadan kapı dışarı atıldı. Tek bir diplomatik kulak onu dinlemek zahmetine katlanmadı. Hollanda hükümeti onu, “yabancı bir isyan kışkırtıcısı” olarak ülkeden kovmakla tehdit etti. Ahmet Rıza, nüfuzlu parlamenterlere ulaşmayı denedi, ama çabaları boşa çıktı; hiç kimse onunla görüşmeyi kabul etmedi. Yalnızca sosyalist Van Kol, kendisinin başkanlık ettiği ve Ahmet Rıza'nın da katılımcıları dayanışmaya çağırdığı bir toplantı düzenleyerek, ona destek verdi.

Bugün tersine, Avrupa hükümetlerinin yarı resmi temsilcileri, Türkiye'nin, tüm Avrupa hükümetlerinin meşru desteğinden yararlanan yeni Başkanına güvence vermeye çalışıyorlar.

Bülow, Reichstag'da, devrimci darbenin kahraman Türk subaylarını son derece önemseydiğini açıklamakta tereddüt etmiyor (Bülow'un konuşmasını yorumlayan

Parvas, *“bu söylediklerinizi hatırlayacağız Sayın Reich Şansölyesi”*, diye yazacaktı).

Zafer, kanıtların en güçlüsüdür ve başarı, öğütlerin en etkilisini oluşturur. Peki, bu zaferin sırrı nedir ve bu inanılmaz başarının nedenleri nerede yatıyor? Bu konuda Rech gazetesi solu eleştirerek, Türkiye’de toplumun farklı sınıflarının, mücadeleye birlikte, ama ülkenin ekonomik yaşamında aralarında var olan hiyerarşiyi koruyarak girdiklerini, devrimde de, ekonomik olarak egemen olan sınıfların kitleler üzerindeki hegemonyasını koruduğunu -zaferin buradan geldiğini- yazdı.

Öte yandan Novoye Vremya sahte bir ahlakçı tavrıyla, *“Jön Türkler”*in, Rusya’daki liberal doktrinerlerinin tam tersine, kesinlikle yurtsever ulusçuluk bayrağını yükselttiklerini ve halkın dinsel ve monarşist inançlarından bir an bile ayrılmadıklarını -ve bu nedenle iktidara geldiklerini- vurgulamak için Kadetlere sesleniyor. Özel yaşamda olduğu gibi politik alanda da ahlaktan daha iyi bir pazar yoktur; daha iyi, ama aynı zamanda daha yararsız bir pazar. Yine de pek çok insan bu kavramda belli bir çekicilik buluyor, çünkü ahlak onları, olup bitenlerin nesnel işleyişini incelemekten kurtarıyor.

*“Jön Türkler”*in yankılar uyandıran zaferi, hemen hemen kurban vermeden ve büyük bir çaba göstermeden söküldükleri bu zafer nasıl açıklanmalı?

Nesnel tanımında devrim, devleti ele geçirmek için verilen bir mücadeledir. Bu da doğrudan doğruya orduya dayanır. Bu nedenle tarihteki tüm devrimler öncelikle şu soruyu gündeme getirdi: Ordu hangi tarafta bulunuyor? Bu soru şu ya da bu biçimde yanıtlandı. Türkiye’deki devrim koşullarında -ona özel görünümünü veren, bu koşullardır- özgürlükçü düşüncelerin taşıyıcısı olarak öne düşen güç, ordunun bizzat kendisi oldu. Yani yeni toplumsal sınıf, eski rejime karşı silahlı bir direniş göstermedi, bu toplumsal sınıf tersine, insanların Sultan hükümetine karşı harekete geçiren devrimci subaylara verdiği kitle desteği rolüyle yetindi.

Tarihsel kökenleri ve gelenekleriyle Türkiye militer bir devlettir. Bugün, ordusunun görece büyüklüğü bakımından Avrupa ulusları içerisinde birinci durumdadır. Büyük bir ordu, bazı subayların emekli olup saflardan ayrılması nedeniyle önemli sayıda subaya gereksinme duyar. Yıldız Sarayı da (Sultanın sarayı), tarihsel gelişimin gereklerine gösterdiği barbar direnişine karşın, ordusunu belli bir ölçüde Avrupalılaştırmak ve onu ülkenin yetişmiş insanlarına açmak zorunda kaldı. Bu insanlar orduya girmek için herhangi bir fırsat beklemediler. Türk endüstrisinin yetersizliği ve kent kültürünün düşük gelişme düzeyi Türk aydınlarına yönetim ya da askerlik mesleğinden başka bir seçim bırakmıyordu. Devlet de kendi bağrında, oluşmakta olan ulusal burjuvazinin militan öncüsünü örgütlemiş oluyordu: Hoşnutsuz ve tehlikeli bir aydınlar grubu. Şu son yıllar, maaşların ödenmemesi ya da terfilerdeki gecikmeler nedeniyle, Türk ordusunda sürekli olarak baş gösteren ayaklanmalara tanık olmuştu. Askeri birlikler bir telgraf istasyonunu işgal etti ve Sarayla doğrudan görüşmelere başladı. Sultanın boyun eğmekten başka çaresi yoktu ve ordu, birliklerin ardarda katılmasıyla, isyan okulunda böyle eğitim gördü.

Devrimin başarısından sonra, çok sayıda gazeteci ve Avrupalı politikacı, “Jön Türkler”in kusursuzca tasarladığı örgütten gizemli bir havayla söz etti; örgütün dokunaçlarının her yere ulaştığı söylendi. Bu aptalca kanı, yalnızca başarının tetiklediği fetişist nitelikli inancı yansıtıyordu.

Aslında subaylar arasındaki, özellikle Edirne’yle İstanbul arasındaki devrimci bağlar, bilindiği gibi yetersizdi. Niyazi ve Enver Beylerin de kabul ettiği gibi devrim, “Jön Türkler”in “onu karşılamak için son derece hazırlıksız oldukları” bir zamanda patlak verdi. “Jön Türkler”in yardımına koşan güç, otomatik bir ordu örgütüdür. Aç ve yırtık pırtık giysili askerlerde zaten var olan hoşnutsuzluk, onları doğal olarak, hükümete politik olarak karşı çıkan subaylarını desteklemeye yöneltti. Böylece ordunun mekanik disiplini, doğal olarak devrimin iç disiplinine dönüşmüş oldu.

Ordunun isyanıyla birlikte bürokratik aygıtta bir çöküş baş gösterdi. Eski Sırp Bakan Vladan Georgieviç’in yazdığı küçük bir kitapta, devrimin başlangıcında, üç Makedonya kazasının vali ve kaymakamlarının (Türkiye’de kaza yöneticileri ve

yönetici yardımcıları), Sultanın sarayına, 1876 Anayasası'na dönmeyi talep eden telgraflar çekmek üzere halka çağrıda bulduklarına ilişkin bir haber buluyoruz. Bu koşullarda Abdülhamit'e, kendisini *Shura I Umet*'e (İttihat ve Terakki Cemiyeti) onursal başkan olarak önermekten başka yapacak bir şey kalmıyordu.

Türk devrimi, tamamlamak zorunda olduğu görevler nedeniyle (ekonomik bağımsız

lık, devletin ve ulusun bütünlüğü, politik özgürlükler) burjuva ulusun kendi kaderini belirlemesine denk düştü ve bu anlamda 1789-1848 devrimlerinin geleneğini canlandırdı. Ama devrim subaylarının yönettiği ordu, ulusun yürütme organı gibi görev yaptı ve bu da, olayların askeri manevralarla planlandığı izlenimini yarattı. Yine de Türkiye'deki son Temmuz olaylarında yalnızca basit bir *pronunciamento* (deklarasyon, çev.) görmek ve bu olayları Sırbistan'daki herhangi bir militer-hanedancı darbeye eş tutmak son derece aptalca olacaktı (ve pek çok insan bu günahı işledi). Türk subaylarının gücü ve başarılarının gizi, kusursuzca hazırlanmış bir planda ya da şeytanca bir ustalıkta ve suikast yeteneklerinde değil, toplumun en ileri sınıflarının kendilerine duyduğu sempaside yatıyor: Tüccarlar, zanaatçılar, işçiler, dinsel ve yönetsel kesimler ve nihayet köylülerin temsil ettiği kır kitleleri.

Ama bütün bu sınıflar beraberlerinde yalnızca "sempati"lerini değil, çıkarlarını, taleplerini ve umutlarını da getiriyor. Uzun süredir bastırılmış olan toplumsal özlemlerini, bunları dile getirmek için kendilerine zemin yaratan bir parlamento sayesinde, şimdi açıkça ifade ediyorlar. Türk Devriminin artık tamamlandığını düşünenleri acı düş kırıklıkları bekliyor. Düş kırıklığına uğrayanların arasında yalnızca Abdülhamit değil, öyle görünüyor ki "Jön Türkler" Partisi de olacak.

İlk planda ve her şeyden önce ulusal sorun var. Türk halkının çeşitli ulus ve dinlerden oluşan bileşiminin karmaşık niteliği, güçlü merkezkaç eğilimlerin ortaya çıkmasına yol açtı. Eski rejim bu eğilimleri, yalnızca Müslümanlardan oluşan ordunun demir yumruğuyla aşmayı umuyordu. Aslında devletin parçalanmasına yol açan da bu oldu. Türkiye Abdülhamit döneminde, Bulgaristan, Doğu Rumeli, Bosna, Hersek, Mısır, Tunus ve Romanya'yı kaybetti. Küçük Asya, Almanya'nın politik ve ekonomik diktatörlülüğünün güçsüz bir avı haline geldi. Avusturya

Devrim öncesinde, Makedonya'ya doğru stratejik bir yol oluşturmak için Novibazar Sancağından (kaza) geçen bir demiryolu hattı kurmak üzereydi.

Öte yandan Avusturya'ya karşı olan İngiltere, Makedonya için bir özerklik projesini açıkça destekliyordu... Görünürde Türkiye'nin bölünmesi gibi bir hedef yoktu. Çünkü ekonomik bütünlüğü olan geniş topraklar, ekonomik bir gelişmenin vazgeçilmez koşuludur. Bu koşul yalnızca Türkiye için değil, tüm Balkan Yarımadası için geçerlidir. Sorun, ulusal çeşitlilikte değil, yarımadanın, bir kâbus gibi üzerine çöken çok sayıda devlete dağılma olgusunda. Gümrük sınırları onu yapay olarak ayrı ayrı parçalara bölüyor. Kapitalist güçlerin makineleşmesi Balkan hanedanlarının kanlı entrikalarıyla birleşiyor. Eğer koşullar değişmezse, Balkan Yarımadası Pandora'nın kutusu olarak kalacak. Balkanlara iç barışı getirebilecek ve üretici güçlerin büyük ölçüde gelişmesinin koşullarını sağlayabilecek tek çözüm, İsviçre ve Birleşik Devletler modeline göre federal ve demokratik bir temelde kurulmuş olan tüm Balkan ulusları birleşik devletidir.

"Jön Türkler" bu yolu kesinlikle reddettiler. Egemen ulusu temsil ederek ve onun ulusal ordusuna sahip olarak, ulusal merkeziler olmayı ve öyle kalmayı yeğliyorlar. Sağ kanat, eyalet düzeyinde bile özyönetime sürekli olarak karşı çıkıyor. Güçlü merkezkaç eğilimlere karşı mücadele, "Jön Türkler"i katı bir merkezi otoritenin yandaşları haline getirdi ve onları Sultanla "*quand mème*" ("bile", orijinal metinde Fransızca) anlaşmaya itti. Bu da, parlamento içerisinde ulusal çelişkiler düğümünün çözülmeye başlamasıyla birlikte, "Jön Türkler" in sağ kanadının açıkça karşıdevrime yöneleceği anlamını taşıyor.

Ulusal sorundan sonra toplumsal sorun geliyor. Öncelikle köylüler var. Köylüler militarizmin ağır yükünü taşıyorlar ve yarı köleci bir düzene boyun eğiyorlar. Beşte biri topraksız olan köylülerin, yeni rejimden ciddi anlamda beklentileri var. Ama yalnızca devrimci Ermeni örgütleri (Taşnak ve Hınçak) ve Makedonya ve Edirne'deki bir örgüt (Sandanski Bulgar grubu) az çok radikal bir tarım programı sunabildi. Toprak sahibi beylerin egemen olduğu iktidar partisi "Jön Türkler" e gelince, bu parti ulusal-liberal körlüğünden dolayı, köylü sorunu diye bir şeyin hiçbir zaman var olmadığına inanma yönelimindeydi. "Jön Türkler" belli ki, parlamentarizmin prosedür ve biçimlerine bağlı gıcır gıcır bir yönetimin köylüleri

hoşnut etmeye yeteceğini umuyorlar. Ama tamamen yanılıyorlar. Kırların yeni düzene duyduğu hoşnutsuzluk, köylülerden oluşan ordu içerisinde kaçınılmaz olarak yansımaları bulacak. Askerlerin bilinci son aylarda önemli ölçüde gelişti. Ve eğer subaylara dayanan bir parti köylülere hiçbir şey vermeden orduda disiplin sağlamaya kalkışırsa, askerlerin bir kez daha başkaldırması, ama bu kez kendi subaylarına, daha önce Abdülhamit'in karşısına geçmiş olan aynı subaylara baş kaldırması çok mümkün görünüyor.

Köylü sorunuyla birlikte işçi sorunu var. Türk endüstrisi söylediğimiz gibi çok zayıf. Sultan rejimi yalnızca ülkenin ekonomik kuruluşlarını aşındırmakla kalmadı, proletaryanın gelişmesi korkusuyla fabrikaların yapılmasına da bile bile engel oldu. Ama aynı zamanda, rejimi bu tehlikeye karşı tamamen korumanın olanaksız olduğu da ortaya çıktı. Türk devriminin ilk haftalarına, fırınlarda, matbaalarda, tekstilde, toplu taşımacılıkta, tütün imalatında çalışanların, demiryolu ve liman işçilerinin grevleri damgasını vurdu. Avusturyalı marşandizlerin boykotu, Türkiye'nin henüz çok genç olan ve bu kampanyada kararlı bir rol üstlenen proletaryasını (özellikle liman işçilerini) esinleyecek ve hareket geçirecekti. Peki, yeni rejim işçi sınıfının politik uyanışını nasıl karşıladı? Grevleri zor kullanarak engellemeyi öngören bir yasayla. "Jöntürkler" in programında, çalışanların lehine alınacak önlemlere ilişkin tek bir sözcük yer almadı. Ama Türk proletaryasını bir "*quantité négligeable*" ("önemsiz nicelik", orijinal metinde Fransızca) olarak değerlendirmek, ciddi sürprizlerle karşılaşma riskine girmek anlamına geliyor. Bir sınıfın önemi hiçbir zaman yalnızca sayısıyla değerlendirilmez. Günümüzde proletaryanın gücü, sayıca çok az da olsa, ülkenin yoğunlaşmış üretici gücünü ve en önemli iletişim araçlarının denetimini ellerinde tutması olgusundadır.

"Jön Türkler" Partisi, bu basit kapitalist ekonomi politik olgunun karşısında, gerçekliğe sertçe çarpacaktır.

Türk Parlamentosunun görev yapmaya çağırıldığı koşullarda var olan gizli ama derin toplumsal çelişkiler bunlar. "Jön Türkler", parlamentodaki 240 milletvekilinden yaklaşık 140 delegenin desteğine sahip. Esas olarak Araplardan ve Rumlardan oluşan yaklaşık 80 delege "adem-i merkezîyetçiler" grubunu oluşturuyor. Prens Sabahattin onlarla bir ittifak yaparak politik bir etki

yaratmanın peşinde -mantıktan yoksun bir hayalperestin mi yoksa henüz kartlarını dağıtmamış bir entrikacının mı söz konusu olduğunu bugünden kestirmek güç. Aşırı solda ise, saflarına birkaç Sosyal-Demokratı alan Ermeni ve Bulgar devrimciler var.

Türkiye Meclisinin dış görünümü böyle. Ama “Jön Türkler” ve “adem-i merkezîyetçiler” hala, çizgilerini toplumsal sorunlara bakış açılarının çizeceği politik bir belirsizlik oluşturuyorlar. Türk parlamentarizmin yazgısı için asıl önemli olan, yabancılar, işçiler, köylüler ve asker kitlesi dahil olmak üzere, Parlamento dışında işlem yapan güçler. Bu grupların her biri yeni Türkiye'nin çatısı altında kendisi için mümkün olabilen en geniş yere sahip olmak istiyor. Her birinin kendi çıkarları var ve her biri devrimde kendi eğrisini izliyor. Türk Parlamentosundaki bütün bu güçlerin bileşkesini, basit spekülasyonla, yani bir büroda ya da bir kütüphanede yapılan hesaplarla önceden belirlemek, yalnızca liberalizmin ütopyacı doktrinerleri için bir anlam taşır. Tarih hiçbir zaman böyle işlemez.

Tarih, ülkenin yaşayan güçlerini birbiriyle sertçe çarpıştırır ve onları, bu mücadelenin bir sonucu olarak bir “bileşke” yaratmaya zorlar. Bu nedenle ben, geçtiğimiz Temmuz'da yapılan ve Meclisin toplanmasını sağlayan Makedonya askeri devrimini, yalnızca devrimin önsözü olarak görüyorum: Dram hala önümüzde duruyor.

Yakın bir gelecekte Türkiye'de neler olup bitecek? Bunu tahmin etmeye çalışmak yararsız olur. Bir şey açık, o da Türkiye'de devrimin zaferinin, demokrasinin zaferini belirleyecek olması. Demokratik bir Türkiye, bir Balkan Federasyonunun kurulmasına hizmet edecek ve bu Balkan Federasyonu, Ortadoğu'daki, yalnızca bu mutsuz yarımada'yı değil, tüm Avrupa'yı bir fırtına gibi tehdit eden tüm “eşekarısı yuvalarını”, onların hanedancı ve kapitalist entrikalarını kesin olarak temizleyecek.

Sultanın ve onun despotizminin restorasyonu, Türk devletine, kendisini bölmek isteyenlere teşekkür etme olanağı vererek, Türkiye için bir son anlamına gelecek.

Ama Türk demokrasisinin zaferi, barış anlamına gelecek. Ve Türkiye'nin içeride karşılaştığı güçlüklerden ilk fırsatta yararlanmaya hazır Avrupalı parlamenterlerin, Türk Parlamentosu konusundaki gizli gülümsemelerinin arkasında kapitalist asalakların çenelerinin olmasına karşın, Avrupa demokrasisi, "yeni" Türkiye'ye (henüz var olmayan, yalnızca doğmak üzere olan Türkiye'ye) duyduğu sempatiyle, ona tüm gücüyle destek olacak.

Kievskaya Mysl, sayı 3, 3 Ocak 1909